

UDK 373.2:159.953

Pregledni rad

Primljeno: 20.5.2025.

Prihvaćeno za objavljivanje: 5.6.2025.

DOI: <https://doi.org/10.46630/gped.1.2025.1>

ISKUSTVO KAO OSNOVA UČENJA I RAZVOJA NA PREDŠKOLSKOM UZRASTU¹

Zorica Stanisavljević Petrović²

Departman za pedagogiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Nišu

Nena Radovanović

Ministarstvo prosvete Republike Srbije, Školska uprava Niš

Apstrakt: U savremenom predškolskom obrazovanju sve više se afirmišu pristupi koji detetu omogućavaju aktivno učešće u procesu učenja. Jedan od najznačajnijih među njima jeste iskustveno učenje – model koji naglašava sticanje znanja kroz lično angažovanje, igru, istraživanje, eksperimentisanje i refleksiju. Ovaj rad ima za cilj da, putem teorijske analize i pregleda ključnih zakonskih i programskih dokumenata, ispita značaj i doprinos iskustvenog učenja celokupnom razvoju dece predškolskog uzrasta. Analizom *zakonskih i programskih dokumenata* utvrđeno je da sistemska i programska osnova u Srbiji eksplicitno podržava principe iskustvenog učenja, čak i kada taj pojam nije direktno imenovan. Na osnovu uvida u savremene naučne izvore, potvrđeno je da iskustveno učenje doprinosi kognitivnom, emocionalnom, socijalnom i motoričkom razvoju dece. Učenje u ovom modelu nije odvojeno od stvarnog života, već se dešava kroz interakciju sa ljudima, materijalima i pojavama iz svakodnevnog okruženja deteta. Time se ne samo usvaja znanje, već se razvijaju i ključne veštine i sposobnosti koje su osnova za dugoročni obrazovni i lični razvoj.

Ključne reči: iskustvo, učenje, deca, razvoj, veštine

Uvod

U savremenim pristupima predškolskom vaspitanju, sve je izraženija potreba za aktivnim učešćem deteta u procesu učenja i istraživanja sveta koji ga okružuje. Dete se više ne posmatra kao pasivni primalac znanja, već kao aktivni subjekt u

¹ Rad je nastao kao rezultat rada na projektu Afirmacija pedagoške teorije i prakse u savremenom društvu (423/1-3-01), koji se sprovodi na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Nišu. Ovo istraživanje podržalo je Ministarstvo nauke, tehnološkog razvoja i inovacija Republike Srbije (Ugovor br. 451-03-137/2025-03/200165).

² zorica.stanisavljevic.petrovic@filfak.ni.ac.rs

svom vlastitom razvoju. Ovaj pomak zahteva implementaciju metoda i pristupa koji podstiču istraživanje, igru, praktične aktivnosti i refleksiju. Jedan od najistaknutijih pristupa koji se u poslednje vreme sve više prepoznaje kao ključan za celokupan razvoj deteta u predškolskom uzrastu jeste iskustveno učenje.

Iskustveno učenje je obrazovni pristup koji se temelji na ideji da deca stiču znanje kroz lično iskustvo i aktivno učešće u različitim situacijama, umesto da pasivno prihvataju informacije (Malik, Behera, 2024; Jose et al., 2017). Ovaj pristup se zasniva na činjenici da deca najbolje usvajaju nove informacije kada su angažovani u procesu istraživanja, samostalnog otkrivanja i refleksije o svojim iskustvima. Kolbov model iskustvenog učenja predstavlja jedan od najistaknutijih teorijskih okvira za razumevanje ovog koncepta (Taneja et al., 2022). U osnovi, Kolbov model podrazumeva četiri ključna koraka: prvi korak je konkretno iskustvo, u kojem dete aktivno učestvuje u nekoj aktivnosti. Drugi korak je refleksija, kada dete razmatra i analizira šta se dogodilo, kako se osećalo i šta je naučilo iz te situacije. Treći korak uključuje apstraktno generalizovanje, kada dete razvija teorijske zaključke ili pravila na osnovu svog iskustva. Na kraju, četvrti korak je aktivno eksperimentisanje, kada dete primenjuje svoja nova saznanja u novim situacijama. Ovaj ciklus se stalno ponavlja, omogućavajući deci da stalno usavršavaju svoje veštine i strategije učenja. Ovaj ciklus omogućava deci da prođu kroz sve faze procesa učenja i da na osnovu iskustava razvijaju nove strategije i pristupe rešavanju problema. Kolbov model podstiče dublje razumevanje, jer dete ne samo da usvaja informacije, već ih analizira i primenjuje u novim situacijama (Kolb & Kolb, 2018).

Teorijski pristupi koji su oblikovali koncept iskustvenog učenja dolaze od istaknutih teoretičara kao što su Džon Džui (John Dewey), Žan Pijaže (Jean Piaget) i Lav Vigotski (Lev Vygotsky), čiji su radovi duboko uticali na razvoj savremenih obrazovnih metoda. Dewey je smatrao da učenje treba biti usmereno na iskustvo i praktičnu aktivnost, a ne na pasivno prenošenje znanja (Beard, 2018). Prema njegovom mišljenju, obrazovanje treba da bude dinamičan proces u kojem deca aktivno istražuju, postavljaju pitanja i donose zaključke, što je osnova za razvoj kritičkog mišljenja. Pijaže je, sa druge strane, naglasio važnost aktivnog učenja kroz interakciju sa okruženjem i isticao da se kognitivni razvoj dešava kroz četiri faze koje deca prirodno prolaze (Pakpahan & Saragih, 2022). Vigotski je naglasio ulogu socijalne interakcije u učenju, uvodeći pojam „zone narednog razvoja”, koji se odnosi na razliku između onoga što deca mogu da postignu samostalno i onoga što mogu da postignu uz pomoć drugih, što je ključni aspekt iskustvenog učenja (Vygotsky & Cole, 2018).

Učenje kroz iskustvo posebno je važno u predškolskom uzrastu jer se u tom periodu postavljaju temelji celokupnog razvoja deteta, a način na koji dete uči duboko utiče na formiranje njegovih kognitivnih, emocionalnih, socijalnih i motoričkih sposobnosti. U ranom detinjstvu, deca uče celim svojim bićem – telom, čulima, emocijama i interakcijama sa drugima – što čini iskustveno učenje prirodnim i najdelotvornijim pristupom (Ionescu, 2023). Umesto apstraktnih uputstava, deci su potrebna konkretna iskustva kroz koja mogu da isprobaju, pogreše, istraže i zaključče, što dovodi do dubljeg razumevanja i trajnog usvajanja znanja. Kroz neposredna

iskustva u stvarnim i smislenim situacijama, deca ne samo da usvajaju informacije, već razvijaju i samostalnost, radoznalost, kreativnost i unutrašnju motivaciju za učenjem – osobine koje su osnova za celoživotno učenje i zdrav socijalni i emocionalni razvoj.

Metodološki pristup

Osnovni cilj ovog istraživanja je da se ukaže na značaj iskustva, kao osnove za učenje i razvoj dece predškolskog uzrasta, sa posebnim osvrtom na doprinose iskustvenog učenja. U skladu sa tako definisanim ciljem, postavljeni su sledeći zadaci istraživanja:

- Istražiti zakonske i programske okvire za primenu iskustvenog učenja u vrtiću
- Ispitati doprinos iskustvenog učenja celokupnom razvoju dece predškolskog uzrasta

U radu je korišćena deskriptivna metoda istraživanja i tehnika analize sadržaja raznovrsnih zakonskih i programskih dokumenata i naučnih članaka. Deskriptivna metoda je izabrana u skladu sa prirodom problema istraživanja, jer omogućava da se dobiju podaci koji mogu biti od značaja za dalje teorijske analize i eventualne promene u praksi.

Uzorak istraživanja čine pisani izvori koji obuhvataju zvanična zakonska i programska dokumenta (zakoni, programi, pravilnici), kao i dostupnu naučnu i stručnu literaturu – objavljene naučne i stručne radove na temu iskustvenog učenja. Uzorak iz oblasti naučne i stručne literature je obuhvatio radove objavljene u akademskim bazama Google Scholar, Research Gate, PubMed, SCIndex do 2025. godine. Istraživanja koja su analizirana u radu izabrana su shodno predmetu istraživanja, uz korišćenje sledećih ključnih reči: iskustvo, učenje, iskustveno učenje, predškolske ustanove, te predstavljaju relevantne izvore podataka za obradu teme.

Rezultati istraživanja

U odnosu na prvi istraživački zadatak, razmatrana su zakonska i pravna dokumenta koja se izdvajaju kao najznačajnija u domenu organizacije rada u ranom obrazovanju: *Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja* (2025), *Zakonu o predškolskom vaspitanju i obrazovanju* (2021), kao i programski dokumenti *Pravilnik o bližim uslovima za ostvarivanje različitih oblika i programa vaspitno-obrazovnog rada i drugih oblika rada i usluga koje ostvaruje predškolska ustanova* (2021), *Strategija razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine* (2021), kao i *Osnove programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja – Godine uzleta* (2018).

Iskustveno učenje – učenje kroz igru, istraživanje, manipulaciju materijalima i aktivno učešće dece u realnim životnim situacijama – predstavlja jedan od temelja kvalitetnog predškolskog vaspitanja. Iako Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja (ZOSOV) ne koristi direktno ovaj termin, više članova zakona pruža

jasnu podršku pristupima koji podstiču aktivno, samostalno i smisleno učenje kod dece predškolskog uzrasta. Premda ZOSOV ne propisuje detaljne metode, on jasno postavlja osnove za primenu savremenih, dete-centričnih pristupa u predškolskom vaspitanju, u kojima je iskustveno učenje ne samo podržano već i poželjno.

U okviru *Zakona o osnovama sistema vaspitanja i obrazovanja* (2025) utemeljuje se pristup koji je u potpunosti kompatibilan sa iskustvenim učenjem u predškolskom uzrastu, naglašavajući pun intelektualni, emocionalni, socijalni, moralni i fizički razvoj deteta u skladu sa njegovim uzrastom, potrebama i interesovanjima (Zakon o osnovama sistema vaspitanja i obrazovanja, 2025: član 8). Iskustveno učenje, zasnovano na aktivnoj ulozi deteta, neposrednom istraživanju i učenju kroz igru, predstavlja metod koji omogućava celovit razvoj i dobrobit deteta, što je takođe podržano ovim zakonskim dokumentom.

Načela otvorenosti i autentičnosti, kako su definisana u *Zakonu o predškolskom vaspitanju i obrazovanju* (2021), predstavljaju normativni okvir koji neposredno podržava primenu iskustvenog učenja u ranom detinjstvu. Otvorenost se ogleda u građenju odnosa sa porodicom, lokalnom zajednicom i drugim institucijama, čime se proširuje kontekst učenja i omogućava deci da uče kroz neposredne, životne situacije. Autentičnost, kroz celovit pristup detetu, odnosi se na uvažavanje razvojnih specifičnosti i negovanje igre kao prirodnog oblika izražavanja i učenja (Zakon o predškolskom vaspitanju i obrazovanju, 2021: član 4). Pomenuta načela se oslanjaju upravo na principe iskustvenog učenja, u kojem dete aktivno konstruiše znanje kroz sopstvena iskustva, interakciju i istraživanje. Ovakav pristup omogućava dublje razumevanje sveta i razvoj ključnih kompetencija u skladu sa individualnim potencijalima deteta.

U *Pravilniku o bližim uslovima za ostvarivanje različitih oblika i programa vaspitno-obrazovnog rada i drugih oblika rada i usluga koje ostvaruje predškolska ustanova* (2021) navodi se fleksibilnost u planiranju realnog programa, uključujući tematsko-projektno planiranje, radionice, umetničke ateljee i planiranje okruženja za učenje, (Pravilnik o bližim uslovima za ostvarivanje različitih oblika i programa vaspitno-obrazovnog rada i drugih oblika rada i usluga koje ostvaruje predškolska ustanova, 2021: član 4), što otvara prostor za primenu principa iskustvenog učenja. Ovi pristupi, u skladu sa polazištima Osnova programa *Godine uzleta* (2018), podrazumevaju stvaranje bogatog i podsticajnog okruženja u kojem dete aktivno istražuje, učestvuje u kreiranju sadržaja i stiče znanja kroz sopstvena iskustva. Iskustveno učenje je time ne samo omogućeno već i podstaknuto kao poželjan metodološki okvir u razvoju savremenog predškolskog programa. U istom dokumentu, afirmišu se principi koji su u neposrednoj vezi sa iskustvenim učenjem, posebno kroz naglašavanje dobrobiti deteta, jednakih mogućnosti za učenje i stvaranje zajedničkog prostora za aktivno učešće dece i odraslih (Pravilnik o bližim uslovima za ostvarivanje različitih oblika i programa vaspitno-obrazovnog rada i drugih oblika rada i usluga koje ostvaruje predškolska ustanova, 2021: član 3). Iskustveno učenje se prirodno uklapa u ovakav okvir jer omogućava detetu da uči kroz sopstvenu aktivnost, interakciju sa drugima i neposredno iskustvo u raznovrsnim kontekstima – kako u vrtiću, tako i u lokalnoj zajednici. Time se predškolska ustanova pozicionira kao dinamično i

otvoreno okruženje koje podstiče dečju inicijativu, saradnju i razvoj u skladu sa individualnim mogućnostima i interesovanjima.

Standardi kvaliteta iz oblasti vaspitno-obrazovnog rada, definisani Pravilnikom iz 2024. godine, direktno afirmišu principe iskustvenog učenja kroz uvažavanje dečjih inicijativa, ideja i prethodnih iskustava, kao i kroz podsticanje istraživanja, rešavanja problema i aktivnog učešća u različitim situacijama igre i učenja (Pravilnik o standardima kvaliteta rada ustanove 2024). Ovi zahtevi ukazuju na neophodnost stvaranja okruženja u kojem se deca podstiču da uče kroz sopstvenu aktivnost, eksperimente i interakciju sa drugima, što predstavlja suštinu iskustvenog učenja. Podrška različitim načinima dečjeg učenja dodatno osigurava da se pristupi individualizuju i da se uvažava jedinstveni razvojni put svakog deteta, što je u osnovi savremenih pedagoških koncepata zasnovanih na iskustvu.

Deo pod nazivom Vizija razvoja obrazovanja u Srbiji iz *Strategije razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine* (2021) ističe značaj ostvarivanja blagih prelaza i kontinuiteta iskustava dece i porodice unutar obrazovnog sistema, kao i razvoj saradnje sa školama, lokalnom zajednicom i širim društvenim okruženjem (*Strategija razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine*, 2021: 29). Ovi principi podržavaju koncept iskustvenog učenja, jer naglašavaju važnost integrisanog i inkluzivnog pristupa koji omogućava deci da kroz različite društvene i kulturne kontekste aktivno istražuju i uče. Stvaranje nediskriminatornog i podsticajnog okruženja, koje promoviše demokratsku kulturu, dodatno osnažuje razvoj dečjih kompetencija i samostalnosti, što su ključni elementi savremenih modela iskustvenog učenja.

Programski dokument *Osnova programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja – Godine uzleta* (2018) predstavlja temeljnu reformu pristupa predškolskom obrazovanju u Srbiji, uvodeći koncept učenja koji je u skladu sa savremenim shvatanjima dečjeg razvoja i učenja. U njegovoj osnovi nalaze se principi koji u potpunosti korespondiraju sa iskustvenim učenjem – kao što su učenje kroz igru, istraživanje, projekti, manipulacija, eksperimentisanje i autentične situacije iz svakodnevnog života dece. Već u uvodu, dokumenta se ističe da „da je period ranog detinjstva senzitivni period razvoja u kojem postoje optimalne mogućnosti da se zavisno od iskustva nešto nauči“ (Osnove programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja: Godine uzleta, 2018: 6) i da je učenje „proces kokonstrukcije (zajedničke konstrukcije) znanja sa vršnjacima i odraslima u situacijama koje za dete imaju lični smisao i značenje“ (Osnova programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja: Godine uzleta, 2018: 6). Ova definicija učenja direktno se oslanja na pedagoške principe iskustvenog učenja, u kojima je dete istraživač, aktivan tvorac značenja i znanja. U delu koji opisuje planirane situacije, program ukazuje na to da dete u planiranoj situaciji učenja gradi odnose, istražuje i kokonstruiše znanje, razvija simboličko izražavanje, gradi identitet i uživa i raduje se (Osnova programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja: Godine uzleta, 2018: 24–25), čime se eksplicitno podržavaju metode kao što su projektni rad, tematske celine i situaciono učenje. Dete se ne posmatra kao objekat vaspitanja, već kao subjekat koji kroz lično iskustvo gradi razumevanje sveta. Osim toga, u dokumentu se jasno ukazuje da vaspitno-obrazovna praksa treba da se organizuje

tako da „vaspitač u planiranim situacijama učenja nije usmeren na davanje gotovih znanja, jednoobraznih rešenja i tačnih odgovora, nego podržava proces učenja u kome deca razvijaju strategije istraživanja i razumevanja sebe i sveta i uče kako da uče“ (Osnova programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja: Godine uzleta, 2018: 25). Upravo ovo predstavlja suštinu iskustvenog učenja – podsticanje dece da kroz sopstvene aktivnosti i eksperimentisanje dolaze do saznanja i razvijaju kritičko mišljenje. U poglavlju koje se odnosi na prostor u predškolskoj ustanovi, naglašava se da je fizički prostor „predvidljiv, bezbedan i pregledan ali dinamičan i bogat podsticajima koji pozivaju na istraživanje; postoji mnoštvo nestrukturiranog i polustrukturiranog materijala, različiti likovni materijali, rekviziti, koji mogu da se koriste na različite načine i koji omogućavaju različite načine izražavanja; postoje različiti senzorni materijali i materijali kojima se podržavaju senzorne aktivnosti i praktična manipulacija; prostor je opremljen tako da je izazovan i da pri tome doprinosi da deca prošire svoja razmišljanja, umenja i doživljaje u okviru onog čime se bave“ (Osnova programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja: Godine uzleta, 2018: 27–28). Prostor je zamišljen kao „treći vaspitač“, što je termin preuzet iz Reggio Emilia pristupa, jednog od najznačajnijih modela iskustvenog učenja u ranom detinjstvu (Edwards & Gandini, 2018; McNally & Slutsky, 2017). Vaspitač je tu da prati dečja interesovanja, podstiče njihovu radoznalost i dokumentuje njihov razvojni put, a ne da direktivno prenosi znanje. Takođe, program insistira na značaju projektnog pristupa, ističući da „razvijanje teme ili projekta treba da bude stvaralački proces, podjednako izazovan i za decu i za vaspitača, kroz koji zajednički otkrivaju, igraju se i kreiraju“ (Osnove programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja: Godine uzleta, 2018: 37). Projekti se realizuju kroz dijalog, saradnju, razmenu ideja i interakciju sa okruženjem što predstavlja sastavni deo karakteristika iskustvenog učenja. Na kraju, *Godine uzleta* afirmišu i participaciju dece – njihovo pravo da izražavaju mišljenje, donose odluke i utiču na organizaciju svog učenja (Osnove programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja: Godine uzleta, 2018: 5). U iskustvenom modelu učenja, ovo je od suštinske važnosti: dete ne uči zato što mu se nešto kaže, već zato što mu se nešto dešava, što je deo njegovog iskustva i interesovanja.

U okviru drugog istraživačkog zadatka, kao centralno pitanje izdvaja se pitanje doprinosa iskustvenog učenja celokupnom razvoju dece.

Iskustveno učenje u ranom detinjstvu pruža deci ne samo mogućnost da usvajaju znanja kroz lično angažovanje, već i da istovremeno razvijaju sve ključne domene razvoja – kognitivni, emocionalni, socijalni i motorički. Rani razvoj nije linearan proces, već integrisana aktivnost celog organizma, u kojoj učenje kroz iskustvo igra centralnu ulogu. Kognitivne sposobnosti dece se u najvećoj meri razvijaju kroz direktnu interakciju sa fizičkim svetom i rešavanje konkretnih problema. Kao što Bison i Lakner (Bisson & Luckner, 1996) navode da *aktivnosti iskustvenog učenja podstiču dečju radoznalost i istraživačko ponašanje, što je fundamentalno za kognitivni rast*. Kada deca manipulišu materijalima, testiraju uzročno-posledične veze i prave greške, oni aktivno grade mentalne modele sveta. Ovaj proces omogućava razvoj sposobnosti klasifikacije, logičkog rezonovanja i predviđanja – što su temelji apstraktnog mišljenja. Savremena neurološka istraživanja pokazuju da su rani

senzomotorni i perceptivni doživljaji direktno povezani sa razvojem prefrontalnog korteksa, zaduženog za izvršne funkcije. Smatra se da narativna igra i praktična iskustva podstiču razvoj reprezentativnog mišljenja, što je ključna komponenta ranog kognitivnog funkcionisanja (Rushton, 2011). Jednostavne aktivnosti, poput slaganja kocki, presipanja, crtanja i klasifikovanja predmeta prema obliku ili boji, omogućavaju deci da razvijaju pažnju, pamćenje i prostorno rasuđivanje. Autori (Melhuish et al., 2008) u longitudinalnoj studiji ističu da deca izložena obogaćenom iskustvenom okruženju u ranim godinama pokazuju značajno bolje kognitivne rezultate pri polasku u školu i kasnije. Osim toga, iskustveno učenje podstiče tzv. „metakognitivne veštine“ – sposobnost deteta da razmišlja o sopstvenom učenju. Vežbajući samostalno postavljanje pitanja i procenu rezultata, deca uče da upravljaju sopstvenim procesom rešavanja problema (Slunjski, 2023). Na kraju, istraživanja potvrđuju da je iskustveno učenje usko povezano sa konstruktivističkim teorijama razvoja, poput one koju zastupa Pijaže, prema kojoj deca usvajaju znanje aktivnom konstrukcijom, a ne pasivnim putem (Waite-Stupiansky, 2022).

Iskustveno učenje kroz igru omogućava deci da ispolje i prepoznaju emocije u sigurnom kontekstu, što doprinosi razvoju emocionalne samoregulacije i emocionalne pismenosti. Kako se ističe, kada su deca aktivno uključena u smislena iskustva učenja, veća je verovatnoća da će doživeti emocionalno ulaganje i na odgovarajući način regulisati svoje reakcije (Hyson et al., 2006). Upravo ta emocionalna uključenost čini iskustveno učenje efikasnijim, jer motivacija dolazi iznutra, a emocionalna rezonanca omogućava dublju obradu sadržaja. Deca kroz simboličku igru uče kako da identifikuju i izraze sopstvena osećanja, ali i da razumeju emocije drugih, što je ključno za razvoj empatije. Neka istraživanja pokazuju da deca koja učestvuju u interaktivnim, kreativnim i iskustveno vođenim aktivnostima imaju viši nivo emocionalne kompetencije (Soliman et al., 2021). Jedan od primera su tzv. „dramske igre uloga“ u kojima dete preuzima pozicije drugih i time razvija razumevanje emocionalnih stanja iz različitih perspektiva. Takođe, istraživanja pokazuju da su deca koja se uključuju u slobodnu simboličku igru pokazala viši nivo emocionalnog razumevanja i veću sposobnost regulacije frustracije (Sidera et al., 2021). Osim toga, emocionalna obrada kroz igru doprinosi izgradnji unutrašnjih narativa koji pomažu detetu da obradi složene doživljaje. Autori ističu da *emocionalno bogata okruženja za učenje pomažu maloj deci ne samo da obrade svoja osećanja, već i da izgrade kognitivno-emocionalnu strukturu neophodnu za doživotnu otpornost* (Zins et al. 2004). Dakle, iskustveno učenje ne samo da podstiče spontanost i emocionalnu slobodu, već oblikuje osnove emocionalne stabilnosti i sposobnosti empatijske interakcije – kvalitete koji su ključni za uspešno učenje i odnose u kasnijim fazama života.

Kroz saradničke aktivnosti, deca razvijaju osećaj zajedništva, sposobnost pregovaranja i uvažavanja različitih perspektiva. Iskustveno učenje često uključuje grupnu igru, zajedničko rešavanje problema i deljenje zadataka, što doprinosi razvoju socijalnih veština i osećaju pripadnosti. Smatra se da *iskustveno učenje u društvenim kontekstima poboljšava dečje razumevanje međuljudske dinamike i podstiče rane oblike zauzimanja perspektive i saradnje* (Câmpan & Bocoș, 2021). Aktivnosti kao što su simbolička igra, timske konstrukcije, zajednički projekti podstiču decu da

koordinišu akcije, pregovaraju i poštuju pravila grupe. Deca u ovakvim uslovima ne razvijaju samo socijalne veštine već i sposobnost za kolektivno rešavanje problema. *Zajednički zadaci omogućavaju deci da se uključe u socijalno rezonovanje i pregovaranje, što je ključno i za lični i socijalni razvoj* (Ramani & Brownell, 2014). U iskustvenim kontekstima, deca uče i kako da prepoznaju i odgovore na emocionalna stanja drugih. Deca koja učestvuju u aktivnostima baziranim na igri imaju veću sposobnost za empatiju i socijalnu inicijativu, odnosno *pokazuju više prosocijalnog ponašanja, uključujući pomaganje, deljenje i naizmenično učešće u igrama* (Salerni & Caprin, 2022). Jedan konkretan primer su zajedničke igre koje uključuju rešavanje sukoba – na primer građenje kula od kocaka ili simulirane prodavnice – u kojima deca moraju da pregovaraju o redosledu, ulogama i pravilima igre. Kroz ovakva iskustva deca internalizuju pravila socijalne interakcije i vežbaju samokontrolu u kontekstu koji je smislen i emocionalno neutralan (Asmara & Rulyansah, 2024). Dakle, socijalni razvoj u predškolskom uzrastu nije rezultat apstraktne poduke o pravilima ponašanja, već se formira kroz direktna i iskustvena učešća u zajedničkim aktivnostima, gde deca spontano razvijaju strategije za uspešnu interakciju i saradnju.

Motorički razvoj je sastavni deo celokupnog razvoja deteta i usko je povezan sa iskustvenim učenjem. Pokret nije samo sredstvo izraza i igre, već ključni mehanizam putem kojeg deca organizuju prostor, pažnju i doživljaj tela u odnosu na svet oko sebe. Aktivnosti koje uključuju fizičku interakciju s okruženjem – poput penjanja, građenja, crtanja, igre u prirodi – doprinose razvoju kako fine tako i grube motorike. U stručnoj literaturi se ističe da je *pokret osnova svakog učenja, jer aktivira neuronske mreže neophodne za motoričko planiranje, prostornu svest i senzornu integraciju* (Zarotis, 2020). Kroz iskustveno učenje, deca razvijaju koordinaciju, ravnotežu i svesnost o sopstvenom telu. Fizički angažovane aktivnosti poput skakanja, provlačenja, nošenja predmeta ili vođenja lopte pomažu integraciji senzornih informacija, što je osnova za uspešno učenje i samoregulaciju ponašanja. U tom kontekstu autori navode da fizički aktivna iskustva učenja podržavaju samoregulaciju dece i doprinose razvoju u ranim godinama (Zeng et al., 2017). Pored toga, fine motoričke veštine se razvijaju kroz aktivnosti koje uključuju preciznost i koordinaciju šaka i prstiju – poput slaganja kocaka, crtanja, rezanja makazama, zatvaranja rajsferšlusa. Snaga, koordinacija i spretnost dečjih ruku i prstiju se poboljšavaju kroz svrsishodno kretanje ugrađeno u igru (Hasanah & Aziz, 2024). Motorika je takođe važna za pažnju i kognitivnu stabilnost. U istoj studiji utvrđeno je da deca koja su telesno aktivna imaju bolju sposobnost koncentracije i manje problema u regulaciji ponašanja. Slično tome, slobodna igra koja uključuje grube motoričke pokrete ne samo da gradi fizičko zdravlje, već jača pažnju, radnu memoriju i kognitivnu fleksibilnost (García Núñez, et al., 2024). U kontekstu iskustvenog učenja, pokret se ne tretira kao „odmor“ od učenja, već kao ključni kanal kroz koji se znanje stiče i usvaja. Učenje koje uključuje telo je ujedno dublje, emocionalno obojeno i više usklađeno sa razvojnim potrebama predškolskog deteta.

U Tabeli 1. prikazani su doprinosi iskustvenog učenja razvoju deteta u predškolskom uzrastu po aspektima razvoja i sa primerima aktivnosti.

Tabela 1

Doprinos iskustvenog učenja razvoju deteta u predškolskom uzrastu

Razvojni domen	Doprinos iskustvenog učenja	Primeri aktivnosti	Naučni izvori
Kognitivni	Razvija pažnju, logiku, rešavanje problema, apstraktno mišljenje. Deca grade mentalne modele kroz direktnu manipulaciju i istraživanje.	Građenje sa blokovima, eksperimentisanje s vodom i peskom, sortiranje predmeta, rešavanje zagonetaka.	(Bisson, Luckner, 1996); (Rushton, 2011); (Slunjski, 2023); (Waite-Stupiansky, 2022)
Emocionalni	Podstiče izražavanje i razumevanje emocija, samoregulaciju i emocionalnu otpornost.	Igra uloga, pričanje i dramatizacija priča, refleksija kroz crtanje i pričanje o osećanjima.	(Hyson, Copple, Jones, 2006); (Soliman et al., 2021); (Sidera et al., 2021); (Zins et al. 2004).
Socijalni	Razvija empatiju, veštine pregovaranja, deljenje, saradnju i perspektivu drugih.	Grupna igra, zajednički projekti, rešavanje konflikata u simboličkoj igri.	(Câmpan, Bocoş, 2021); (Ramani, Brownell, 2014); (Salerni, Caprin, 2022); (Asmara, Rulyansah, 2024)
Motorički	Razvija finu i grubu motoriku, koordinaciju, prostornu orijentaciju i senzornu integraciju. Pokret se koristi kao sredstvo učenja, pažnje i samoregulacije.	Penjanje, skakanje, provlačenje, crtanje, seckanje makazama, igre sa lopticama, građenje kocaka, aktivnosti u prirodi.	(Zarotis, 2020); (Zeng et al., 2017); (Hasanah, Aziz, 2024); (García Núñez, et al., 2024)

Zaključak

Iskustveno učenje se u savremenom predškolskom obrazovanju potvrđuje kao razvojno primeren, teorijski utemeljen i pedagoški efikasan pristup, koji odgovara potrebama i potencijalima dece ranog uzrasta. U skladu sa savremenim razumevanjem deteta kao aktivnog subjekta u sopstvenom učenju i razvoju, ovaj model učenja stavlja akcenat na interakciju, istraživanje, igru, eksperimentisanje i refleksiju. Rezultati ovog istraživanja pokazuju da iskustveno učenje ima višestruke benefite za celokupan razvoj deteta, i to u svim ključnim aspektima – kognitivnom, emocionalnom, socijalnom i motoričkom.

Na kognitivnom planu, iskustveno učenje omogućava deci da aktivno grade znanje kroz istraživanje i rešavanje problema, razvijajući time apstraktno mišljenje, pažnju, memoriju i metakognitivne sposobnosti. Emocionalno, ono pruža bezbedan prostor za izražavanje i razumevanje emocija, čime se jača samoregulacija i emocionalna otpornost. Socijalni razvoj se ostvaruje kroz saradničke i zajedničke aktivnosti, u kojima deca spontano razvijaju empatiju, pregovaračke veštine i osećaj pripadnosti. Konačno, motorički aspekt iskustvenog učenja ogleda se u tome što deca kroz fizičku aktivnost ne razvijaju samo koordinaciju i motoričku spretnost, već i podržavaju funkcije pažnje, ponašanja i učenja u celini.

Literatura

- 16

org/10.5281/zenodo.4737671

- Jose, S., Patrick, P. G., & Moseley, C. (2017). Experiential learning theory: the importance of outdoor classrooms in environmental education. *International Journal of Science Education*, Part B, 7(3), 269–284. <https://doi.org/10.1080/21548455.2016.1272144>
- Kolb, A., & Kolb, D. (2018). Eight important things to know about the experiential learning cycle. *Australian educational leader*, 40(3), 8-14. <https://doi.org/10.3316/informit.192540196827567>
- Malik, P., & Behera, S. (2024). The transformative power of experiential learning: bridging theory and practice. *International Journal of Indian Psychology*, 12(2), 55–63. <https://doi.org/10.25215/1202.007>
- McNally, S. A., & Slutsky, R. (2017). Key elements of the Reggio Emilia approach and how they are interconnected to create the highly regarded system of early childhood education. *Early Child Development and Care*, 187(12), 1925–1937. <https://doi.org/10.1080/03004430.2016.1197920>
- Melhuish, E., Sylva, K., Sammons, P., Siraj-Blatchford, I., & Taggart, B. (2008). *Preschool influences on mathematics achievement*. *Science*, 321(5893), 1161–1162. <https://doi.org/10.1126/science.1158808>
- Osnova programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja: Godine uzleta* (2018). <https://prosveta.gov.rs/wp-content/uploads/2018/09/OSNOVE-PROGRAMA-.pdf>
- Pakpahan, F. H., & Saragih, M. (2022). Theory of cognitive development by Jean Piaget. *Journal of Applied Linguistics*, 2(1), 55–60. <https://doi.org/10.52622/joal.v2i2.79>
- Pravilnik o standardima kvaliteta rada ustanove* (2024). *Službeni glasnik RS – Prosvetni glasnik*, br. 14/2018 i 1/2024
- Pravilnik o blizim uslovima za ostvarivanje razlicitih oblika i programa vaspitno-obrazovnog rada i drugih oblika rada i usluga koje ostvaruje predškolska ustanova* (2021). *Službeni glasnik RS*, br. 80/2021
- Ramani, G. B., & Brownell, C. A. (2014). Preschoolers' cooperative problem solving: Integrating play and problem solving. *Journal of Early Childhood Research*, 12(1), 92–108. <https://doi.org/10.1177/1476718X13498337>
- Rushton, S. (2011). Neuroscience, Early Childhood Education and Play: We are Doing it Right!. *Early Childhood Educ J* 39, 89–94. <https://doi.org/10.1007/s10643-011-0447-z>
- Salerni, N., & Caprin, C. (2022). Prosocial behavior in preschoolers: Effects of early socialization experiences with peers. *Frontiers in psychology*, 13, 840080. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.840080>
- Sidera, F., Lillard, A. S., Amadó, A., Caparrós, B., Rostan, C., & Serrat, E. (2021). Pretending emotions in the early years: The role of language and symbolic play. *Infancy*, 26(6), 920–931. <https://doi.org/10.1111/infa.12414>
- Slunjski, E. (2023). Fostering the Development of Metacognitive Capacities of Preschool Children. *Croatian Journal of Education*, 25(3), 977–1000. <https://doi.org/10.15516/cje.v25i3.4893>
- Soliman, D., Frydenberg, E., Liang, R., & Deans, J. (2021). Enhancing empathy in preschoolers: A comparison of social and emotional learning approaches. *The Educational and Developmental Psychologist*, 38(1), 64–76. <https://doi.org/10.1080/205907>

76.2020.1839883

Strategija razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine (2021). *Službeni glasnik RS*, br. 63/2021.

Taneja, M., Kiran, R., & Bose, S. C. (2022). Critical analysis of Kolb experiential learning process: Gender perspective. *International Journal of Health Sciences*, (I), 8713–8723. <https://doi.org/10.53730/ijhs.v6nS1.6962>

Vygotsky, L., & Cole, M. (2018). Lev Vygotsky: Learning and social constructivism. In Sean MacBlain (Ed.), *Learning Theories for Early Years Practice*, 3rd ed., (pp. 68–73). UK: SAGE Publications Inc.

Waite-Stupiansky, S. (2022). Jean Piaget's constructivist theory of learning. In *Theories of early childhood education* (pp. 3–18). Routledge.

Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja (2025). *Službeni glasnik RS*, br. 88/2017, 27/2018 – dr. zakon, 10/2019, 27/2018 – dr. zakon, 6/2020, 129/2021, 92/2023 i 19/2025.

Zakon o predškolskom vaspitanju i obrazovanju (2021). *Službeni glasnik RS*, br. 18/2010, 101/2017, 113/2017 – dr. zakon, 95/2018 – dr. zakon, 10/2019, 86/2019 – dr. zakon, 157/2020 – dr. zakon, 123/2021 – dr. zakon i 129/2021.

Zarotis, G. F. (2020). *The importance of movement for the overall development of the child at Pre-School age*. *Journal of Advances in Sports and Physical Education*, 3(02), 36–44. <https://doi.org/10.36348/jaspe.2020.v03i02.003>

Zeng, N., Ayyub, M., Sun, H., Wen, X., Xiang, P., & Gao, Z. (2017). Effects of physical activity on motor skills and cognitive development in early childhood: a systematic review. *BioMed research international*, 2017(1), 2760716. 13 pages, <https://doi.org/10.1155/2017/2760716>

Zins, J. E., Bloodworth, M. R., Weissberg, R. P., & Walberg, H. J. (2004). *Building academic success on social and emotional learning: What does the research say?* Teachers College Press.

EXPERIENCE AS THE BASIS OF LEARNING AND DEVELOPMENT AT PRESCHOOL AGE

Zorica Stanisavljević Petrović

Department of Pedagogy, Faculty of Philosophy, University of Niš

Nena Radovanović

Ministry of Education of the Republic of Serbia, Niš School Administration

Abstract: In contemporary early childhood education, there is an increasing emphasis on pedagogical approaches that allow children to actively engage in their own learning. One of the most significant approaches in this context is experiential learning - a model that highlights knowledge acquisition through direct involvement, play, exploration, experimentation, and reflection. This paper aims to examine, through theoretical analysis and a review of key legislative and curricular documents, the significance

and developmental contributions of experiential learning in preschool education. An analysis of legal and program documents has established that Serbia's legal and programmatic framework explicitly supports the principles of experiential learning, even when the term itself is not directly stated. Furthermore, a review of recent scholarly literature confirms that experiential learning fosters children's cognitive, emotional, social, and motor development. Learning in this model is not separated from real life; rather, it occurs through interaction with people, materials, and phenomena from the child's everyday environment. In this way, children not only acquire knowledge but also develop essential skills and abilities that form the foundation for long-term educational success and personal growth.

Keywords: experience, learning, children, development, skills